

УДК 330:004:338.24.01

Пенькова І.В.

доктор економічних наук, професор

Таєрйського національного університету імені В.І. Вернадського

Цвірко Д.Л.

аспірант

Донецького національного технічного університету

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ВАЖЕЛІВ

Обґрунтовано схеми комунікаційних і інформаційних важелів. Запропоновано концепцію механізму формування інформаційно-комунікаційних важелів системи економічних відносин, що дасть змогу підвищити ефективність соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: інформація, комунікація, інформаційно-комунікаційні важелі, механізм, система економічних відносин.

Пенькова И.В., Цвирко Д.Л. ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ РЫЧАГОВ

Обоснованы схемы коммуникационных и информационных рычагов. Предложена концепция механизма формирования информационно-коммуникационных рычагов системы экономических отношений. Это позволит повысить эффективность социально-экономического развития.

Ключевые слова: информация, коммуникация, информационно-коммуникационные рычаги, механизм, система экономических отношений.

Penkova I.V., Tsvirko D.L. INFORMATIVELY-COMMUNICATION LEVERS FORMING

In the article there has been worked out the schemata of information and communication leverages. There has been offered the conception of mechanism as for informatively-communication levers forming within the system of economic relations. That is for increase of socio-economic development efficiency.

Keywords: information, communication, informatively-communication levers, mechanism, system of economic relations.

Постановка проблеми. За умов сучасного швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) відбувається трансформація стратегічних цілей віх суб'єктів економічних відносин. Відтак одна з основних функцій держави є у тому, що вона має забезпечувати зміну пріоритетів соціально-економічного розвитку з застарілого індустріального на інформаційно й комунікативно розвинений постіндустріальний, формуючи водночас реальні завдання з урахуванням наявних внутрішніх ресурсів та можливості їх збільшення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми впливу ІКТ на систему економічних відносин викликають широкий науковий інтерес. Відтак К. Беляков аналізує проблеми теорії і практики організаційно-правового та наукового забезпечення інформатизації в Україні [1], П. Єщенко визнає, подолання ринкового романтизму і фундаменталізму є економічний імперативом сучасності [2], А. Кобяков вважає, що зниження загальносвітової вагомості долара стане результатом поширення ІКТ [3], В. Лоскутова оцінює розвиток інформаційних технологій та інформаційного забезпечення в системах державного управління розвитком підприємництва в Україні [4], Ю. Радченко зіставляє ноосферну й індустріальну модель виробництва [5], О. Соснін визначає проблеми розвитку комунікацій у контексті їх безпеки [6], Л. Федулова прогнозує напрями технологічного розвитку галузей промисловості [7].

Мета статті. Незважаючи на різноманітність публікацій з приводу розвитку інформаційно-технологічної сфери в межах національного і світового господарства, відчувається певний брак досліджень щодо механізму і напрямів впливу інформації та комунікацій на систему економічних відносин, що, своєю чергою, може бути визначеним у якості інформаційно-комунікаційних важелів. Саме виявлення і обґрунтування механізму формування цих важелів і становитиме мету статті, яка у свою чергу окреслює завдання: створити концепцію механізму формуван-

ня інформаційно-комунікаційних важелів системи економічних відносин;

Виклад основного матеріалу. На первинному етапі дослідження доцільно виявити напрями впливу інформації й комунікації на економічні відносини (рис. 1; рис. 2). Розроблені схеми надали змогу ви-

Таблиця 1

Формування інформаційних важелів

№ з/п	Інформаційні важелі (№ з/п на рис. 1)		Комунікаційні важелі (№ з/п на рис. 2)		Інформаційно-комунікаційні важелі
1	1.1	+	6	=	зв'язку
2	1.1	+	7	=	економічної свідомості
3	1.1	+	9	=	зменшення невизначеності
4	1.2	+	6	=	вимірювання шляху зв'язку
5	1.2	+	8	=	процесів спілкування
6	2.1	+	7	=	пізнання
7	2.1	+	8	=	економіко-трансформаційний
8	2.2	+	7	=	структурно-впливовий
9	3.1	+	7	=	економіко-процесовий
10	3.1	+	9	=	контактно-економічний
11	4.1	+	6 та 8	=	технічний економічних зв'язків
12	4.1	+	7	=	технічний економічних контактів
13	4.1	+	9	=	технічно-впливовий
14	5.1	+	7	=	формування знань
15	5.1	+	8	=	економіко-правовий
16	5.1	=	9	=	обміну економічними знаннями

Розроблено авторами

окремити напрями впливу інформації та комунікацій на систему економічних відносин у певні інформаційно-комунікаційні важелі, надавши кожному з них відповідну назву (табл. 1).

Щодо економічних процесів як елементу механізму, що досліджується, то доцільним при впровадженні інформаційно-комунікаційних важелів буде застосування процесу інформатизації та розвитку комунікацій на рівні держави та окремих підприємств, установ організацій, тобто на макро- й макrorівні господарювання.

Пояснення змісту і сутності інформаційно-комунікаційних важелів (табл. 1, рис. 1 і рис. 2):

- 1) важіль зв'язку, що зменшує невизначеність;
- 2) важіль впливу на економічну свідомість;
- 3) важіль налагодження контактів за рахунок зменшення невизначеності;
- 4) важіль вимірювання шляху зв'язку;
- 5) важіль удосконалення обмінних зв'язкових процесів спілкування;
- 6) важіль пізнання, керування та впливу на економічну систему;
- 7) важіль трансформації економічних зв'язків;
- 8) структурно-впливовий важіль;
- 9) важіль впливу на економічні процеси;
- 10) контактано-економічний важіль;

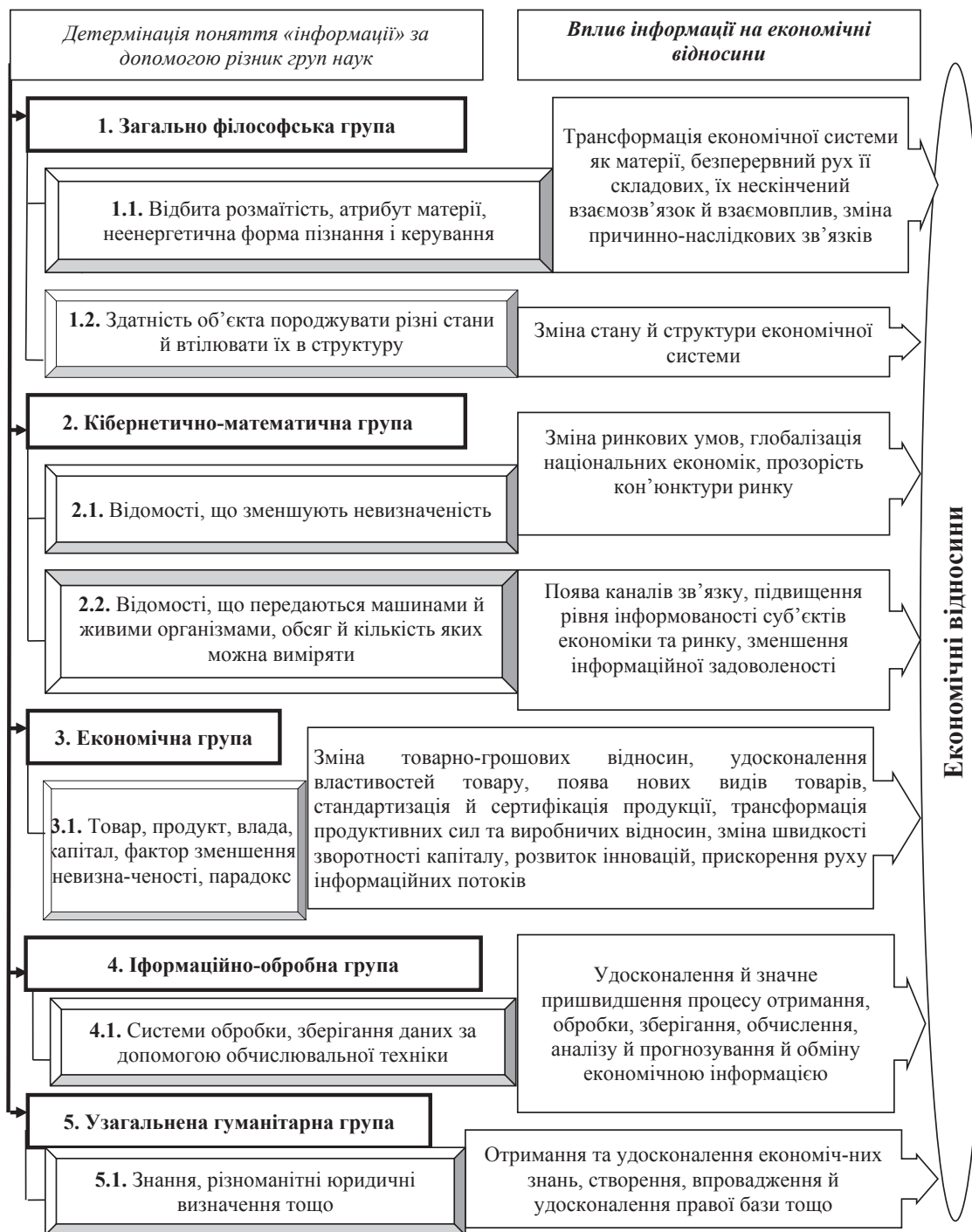

Рис. 1. Інформаційні важелі

Розроблено авторами

11) важіль технічного удосконалення шляхів економічного зв'язку;

12) технічно-впливовий важіль;

13) технічного удосконалення економічних контактів;

14) важіль формування економічних знань та впливу на них;

15) важіль правового регулювання економічного зв'язку;

16) важіль обміну економічними знаннями й правового регулювання економічних контактів.

Щодо практичних організаційно-економічних заходів як одного з елементів загального механізму впровадження важелів доцільним буде удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у країні за певними напрямками, які були запропоновані Л. Федуловою [7, с. 26]:

- удосконалення існуючої законодавчої та нормативної бази, що загалом регулює інформаційну та комунікативну політику;

- стимулювання впровадження ІКТ в усі сфери економічного та суспільного життя країни загалом та на всіх рівнях господарювання;

- забезпечення доступності інформаційно-комунікаційних послуг для населення на території країни;

- підвищення безпеки інформаційно-комунікаційної інфраструктури, включаючи мережі передачі даних;

- створення єдиної системи інформаційно-комунікаційного забезпечення запитів державного управління, оборони країни, національної безпеки і правопорядку;

- стимулювання учасників ринку ІКТ і відповідних послуг в Україні;

- розширення спектру наданих послуг на основі впровадження сучасних технологій в умовах конвергенції телекомунікаційної й інформаційної складових;

- створення та виробництво нових «інформаційно-насичених» товарів та послуг.

Відтак на макрорівні за допомогою інформатизації та розвитку комунікації можливо підвищити загальний рівень суспільного виробництва за рахунок впровадження нової техніки, технології, комп'ютеризації та електронізації виробничих, організаційних та управлінських процесів у країні; скорочення циклу відтворення; прискорення оборотності капіталу; зменшення часу на пошук та придбання необхідних ресурсів; загальної інтелектуалізації організаційних й управлінських процесів загалом; подолання комунікаційних ринкових перешкод та спрощення двосторонньої комунікації між державами на глобальному рівні, фізичними особами та юридичними особами між собою та з органами влади за допомогою спеціальних сайтів, форумів, блогів та ін.

Також доцільно звернути увагу на той факт, що «інформація вносить радикальні зміни в структуру зайнятості, що характеризуються зростанням частки зайнятих у сфері послуг, зокрема інформаційно-комунікаційних. Наряду з цим прогнозуються зменшення частки виробничого персоналу і збільшення частки дослідників та розробників» [4, с. 37].

На мікрорівні, а саме на рівні окремого підприємства чи організації інформація й комунікація зараз набули статусу одних з найважливіших критеріїв розвитку й конкурентоспроможності підприємства. З розвитком Інтернет-ринку все більше споживачів бажають придбати відповідні товари та послуги, здійснити фінансові операції та ін. не виходячи з дому чи офісу, чим економлячи багато часу. За допомогою ІКТ та Інтернету стало можливим скорочення витрат на пошук інформації про ринкову кон'юнктуру, конкурентів, потенційних покупців та постачальників; також можна скоротити витрати на приміщення для показу товарів, на виставкові зали, на вітрини та ін., на заробітну плату працівників, яких знадобиться значно менше з урахуванням впровадження ІКТ на підприємство, за рахунок представлення усієї лінійки товарів та продукції на сайті фірми чи Інтернет-магазину. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у всі процеси на підприємстві дозволяє значно скоротити час на обробку вхідної інформації, на аналіз різноманітних даних та обчислення різних процесів, спростити здійснення контролю за всіма видами діяльності на підприємстві [4, с. 38].

Рис. 2. Комунікаційні важелі

Розроблено авторами

Удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій стає неможливим без зміни структури та способів виробництва, економічного і соціального базису країни. Адже індустріальна економіка структурно не завжди може виробляти постіндустріальний, інтелектуально-насичений товар у межах суто індустріальної виробничої структури через низку системних суперечностей у підходах на всіх етапах розробки, створення і серійного випуску продукту виявлених Ю. Радченко [5, с. 7]:

- першою можна назвати суперечність ітераційності, тобто зворотності, постійного збагаченого новими даними повернення до початкової точки процесу або окремого блоку розробки інформаційно насиченого продукту та конвеєрності індустріального продукту, тобто односпрямована конвеєрна схема виробництва не пристосована до нових продуктів, які швидко змінюються та удосконалюються;

- другою суперечністю є те, що індустріальний продукт майже не пристосований до модифікацій, після його використання підлягає утилізації, на відміну від інформаційно насиченого продукту, який за певних умов може навіть змінювати свої базові характеристики;

- сутність третьої суперечності виявляється у тому, що для розповсюдження індустріального товару необхідно організовувати спеціальну логістику для його доставки, на відміну від постіндустріального товару, у якого функція розповсюдження, дублювання «вбудована» у саме середовище його виникнення.

Щодо виробництва постіндустріальних продуктів, то у цьому разі найбільш зручним буде запропонований Ю. Радченко [5, с. 4] удосконалений горизонтальний спосіб виробництва з мережевою структурою, який буде становити інформаційно-економічний простір рівноправних та з'єднаних за однаковими технічними правилами елементів чи вузлів.

Також досить гострим є питання відмінностей між індустріальними та постіндустріальними корпоративними структурами. У разі виробництва індустріальної продукції вона є вертикальною з чітким підпорядкуванням етапів розробки і чітким, єдиним керівництвом всього проекту, всі права на інтелектуальну власність концентруються на рівні вищого менеджменту корпорації і через підписання відповідних угод між розробником і корпорацією переходять до останньої як до юридичної особи.

Проте неможливо одразу впровадити нову горизонтальну корпоративну структуру замість вже звиклої вертикальної. Потрібно пам'ятати, що на цьому перехідному етапі кожна з вказаних корпоративних структур не може наразі існувати в чистому вигляді. Саме тому необхідно намагатися вдало поєднати вертикальний і горизонтальний типи управління при поступовому впровадженні інформаційно-насиченого продукту.

Як правило, менш розвинуті в «інформаційному» сенсі країни беруть за приклад моделі процесу формування інформаційного суспільства більш розвинутих країн. Однак, дуже часто трапляється невдале прилаштування таких моделей під національні умови через низку організаційних причин.

Взявши за мету перейти до інформаційно й комунікативно розвинутої постіндустріальної економіки, доцільно враховувати негативний досвід США, щодо кризи 2001–2002 років, яка, на думку вчених, трапилася саме через виникнення великої кількості компаній, взаємопов'язаних з різного роду інформа-

ційними технологіями, зокрема Інтернет-технологіями, що повинні були сприяти подальшому розвитку США як держави, що стала та інформаційний шлях розвитку. Вважається, що криза трапилася за рахунок швидкого зростання інформаційно-комунікаційних технологій і різкого підвищення котировок акцій таких компаній, а також не менш стрімким «здуванням» спекулятивного фондового «міхура». Ця криза отримала назву «dot-com bubble» або «IT bubble» [5, с. 12].

В останні роки за умов поширення «інформаційних» продуктів і ресурсів більше уваги повинно приділятися питанню інформаційної безпеки загалом та національної безпеки зокрема для того, щоб не допустити їхнього колапсу. Тому необхідно звернути увагу на певні недоліки, щодо законодавчого регулювання трансферу знань у вигляді технологій, науково-технічних та інформаційних результатів, інноваційного розвитку охорони інтелектуальної власності, оскільки розширення сфери використання інформаційних відносин вимагає адекватного правового регулювання суспільних відносин [6, с. 174].

Висновки.

1. На підставі дослідження впливу інформації і комунікацій на національне і світове господарство створено концепцію механізму формування інформаційно-комунікаційних важелів системи економічних відносин.

2. Запропоновано практичні рекомендації з приводу підвищення ефективності соціально-економічного розвитку країни на підставі розробленого механізму, які можна сформулювати у такий спосіб:

- сьогодні інформаційно-комунікаційна сфера є своєрідною «ахіллесовою п'ятою» національної економіки України через порівняно слабкий розвиток й недостатню захищеність з боку держави;

- для того, щоб трансформувати інформаційно-комунікаційну сферу в дієвий інструмент подолання кризових явищ і їх результатів у національному господарстві необхідно насамперед сформувати єдиний інформаційний простір для громадян, підприємців, організацій, органів державної влади всіх рівнів та інших суб'єктів економічних відносин;

- потрібним є створення впливових правових механізмів регулювання доступу суб'єктів ринково-економічного середовища до інформаційних ресурсів та забезпечити їх взаємодію;

- збираючи й аналізуючи інформацію відповідні компетентні органи мають гарантувати безпеку цієї інформації та перетворити її на специфічний і формально-кадровий ресурс держави.

Подальші дослідження автори планують присвятити визначенню теоретико-методологічного інструментарію, який би надав змоги забезпечити можливість адаптації усіх суб'єктів інформаційного простору країни до умов співпраці і взаємодії з зовнішнім середовищем і міжнародним співтовариством, яке стрімко прямує до інформаційного суспільства

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беляков К.І. Організаційно-правове та наукове забезпечення інформатизації в Україні: проблеми теорії і практики : дис. доктора юридичних наук : 12.00.07 / Константин Іванович Беляков. – К., 2009. – 408 с.
2. Єщенко П.С. Подолання ринкового романтизму і фундаменталізму – економічний імператив сучасності / П.С. Єщенко, А.Г. Арсенко // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 2. – С. 7–25.
3. Кобяков А.Б. Закат империи доллара и конец «Pax Americana» :

- [научное издание] / А.Б. Кобяков, М.Л.Хазин. – М. : Вече, 2003. – 367 с.
4. Лоскутова В.В. Інформаційні технології та інформаційне забезпечення в системах державного управління розвитком підприємництва в Україні : дис. ... кандидата наук з державного управління : 25.00.02 / Вікторія Вікторівна Лоскутова. – Донецьк. – 2008. – 224 с.
 5. Радченко Ю. Ноосферна модель виробництва проти індустріальної: на початку філогенетичного розгалуження / Ю. Радченко // Економіст. – 2010. – № 6. – С. 4–9.
 6. Проблеми розвитку комунікацій у контексті їх безпеки / О.В. Соснін, О.В. Корнійко, І.М. Шостак // Стратегічна панорама. – 2009. – № 1. – С. 174.
 7. Федулова Л.І. Прогнозування технологічного розвитку галузей промисловості / Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2008 – № 1. – С. 9–28.